కులాసా

మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి గారు

౧

'బాగా లేదు. వేసుకుంటా మార్చాలిసిందే— ఎన్నిమాట్లు చెప్పను, నీకు కొర్నాటిచీరెలు బాగుండవని? మొన్న తెప్పించిన లేతగులాబీ చీర కట్టుకోరాదూ!'

'పోనీ లేద్దురూ, ఏలా ఉంటే నేం. వియ్యమందబోతున్నానా? ఇట్టే పేరంటము వెళ్ళి రావడానికి ఇవి చాలవూ?'

'ఓ—చాల కేం. అయినా రెండో మూడో రంగులు తక్కువ-లేకపోతే ఇంద్రచాపం లాగా మెరిసిపోయేదానవే! ఇంతకూ ఏలాటివాళ్లు ఏమాదిరి చీరెలు కట్టుకోవాలో ఎవరి బుద్ధికి వాళ్లకి తెలియాలి. ఎంతకాలం-అదికాదు, ఇది-అని దిద్దిచెపుతూంటారు, ఎవరు మాత్రం?—ఎవరి అందం—'

'నే నేది చేసినా అంతే లెండి. మీ రను నన్న దెప్పుడు? నేను అందరికిమల్లే అందగత్తెను కాదు గనుకనే మీ రీసడించటం-కానీ లేండి. ఏం చేస్తాం—'

'ఉన్నమాటకు ఉలు కెందుకూ? నీకు తోచినంతే కాని ఒకరు చెపితే వినడమంటూ ఎన్నడైనా ఉన్నదా? ఇప్పుడు కొత్త ఏమిటే, మామూలే కాదూ!'

'అప్పుడా మాత్రం తెలిసింది కాదేం: ఎందుకు కొన్నారూ?'

'నీకు తెలియదూ-ఎందుకంటే; నీ—'

'అవును. నాపోరు పడలేక కొన్నారు. అంతేనా? సరే లెండి; ఏమీ తోచనప్పుడల్లా కవ్వించి కజ్జా ఆడుతూంటాదు.'

'కాదు, సరస మాడుతూంటాను.'

'సరసాలకి నేనేం సానిదాని ననుకున్నారా?'

'ఆఁ-పొరబాటే మరి విషోయి అన్నా-మీనాన్న-ఆ శ్రోత్రియపు ముండా కొడుకు-భువనేశ్వరం దగ్గరే కూర్చోపెట్టి పెంచాడాయెను మిమ్మల్ని! మీదగ్గర ఆఁ-అంటే తప్పు, నారాయణా అంటే బూతుమాట. సరసాలు కావులే, మీభాషలో ఆషామాషీ లంటారే అవి.'

'అనండి. ఆడపిల్లల్ని కన్నందుకు మా నాన్న యీమాటలన్నీ మీచేత పడాల్సిందే. "అమ్మా, మంచిగా ఉండు" అని చెప్పాడు కాని ఆయన మాకు కానిపోని వేమీ నేర్పలేదే.—చచ్చి స్వర్గాన ఉన్నవాడిని ఇంకా సాధించడం ఎందుకండీ?'

'ఎంతఘనకార్యం చేశాడని—మిమ్మల్ని కన్నందుకేనా ఆయన స్వర్గానికి వెళ్లడం?'

'కాదు; మీవంటివారు ఆయనకు అల్లుళ్లై నిత్యమూ దీవించుతూండడంచేత!'

'నిజమే.'

'కాకపోతే! మనకు పిల్లలు పుట్టిన తరువాత కూడా, ఇంకా "మీనాన్న అట్లాంటివాడూ"—"నా కానాడు అది పెట్టలేదు"—"అవాళ నన్నట్లా అన్నాడు"-అని దెప్పుతూండటమేనా?'

'లేకపోతే మనిద్దరికీ తెలిసిన విషయాలు వేరే ఏమున్నాయీ? కాళిదాసు కవిత్వాన్ని గురించి మాట్లాడమన్నావా? కాంటినెంటల్ రిసైజాన్ను మీద దబాయించమన్నావా? నీకు ఏది అర్థమవుతుందో ఆసంగతే ఎత్తుకోవాలి మరి.'

'మీ కాళిదాసులూ, కవిత్వాలూ మా కెందుకు లెండి: ఏదో ఈ లాగే ఇంతముంకం రాచుకొని బ్రతికితే అదే చాలు. అయినా, ఏటిలో కీడ్చి కోటిలోకి లాగుతారేం: నాచీర బాగుండక పోవడానికి—మా నాన్నకు—నాకు చదువు రాక పోవడానికి—ఎక్కడి కెక్కడ కలిపారండీ?'

'అదే కాలక్షేపం చేయడం అంటే. పోట్లాడానన్న పేరు నా కెందుకు గాని, నీ యిష్టంవచ్చిన చీరెలు కట్టుకో—'

'మీ శాణాతనం మీరూను: మీ మాట విన లేదని అనిపించు కోడం నాకు మాత్రం ఎందుకూ, మీరు చెప్పిన మాదిరిగానే నడుచుకుంటాను:---చెప్పండి మరి---'

'చెప్పడం ఎందుకూ---ఇంద, చదువుకో---'

'ఏదీ--టెలిగ్రాము లాగున్న దే---ఏం వేసాలూ, వేళాకోళాలూనండీ! నాకే ఇంగ్లీషు వస్తే నే నిలా ఎందుకుండేదాన్ని---ఎక్కడనుంచి వచ్చిం దేమిటె?'

'అయినా చెప్పుకో చూతాం?'

'అబ్బ. ఏం విసిగిస్తారండీ: చెప్పకపోతే మానెలెండి. నాలుగు వేస్తున్నారు. వెళ్లాలి?'

'వినకుండానే?'

'మీరు ఏ వేళకూ తేల్చకపోతే మరి ఎలా?'

'కమలం వస్తూంది: నాలుగున్నరకి స్టేషనుకు వెళ్లాలి.'

'నిజంగానా?'

'నామాట నమ్మకపోతే చదువుకోరాదూ?'

'నామీదే ఆపేక్ష ఉండి నేనే చదువుకోవాలె అంటే తెలుగులోనే ఇయ్యకుండా, ఇంగ్లీషులో ఎందుకిస్తుంది? నా చెల్లెలికికూడా నన్ను చూస్తే పరిహాసమే.'

'పాపం కమలం అంతదూరం ఆలోచించి ఉండదు. ఇంతకూ చిన్నపిల్ల కాదూ?--అయితే, ఏమిటి నీవు స్టేషనుకు వస్తావా, రావా?'

'మీయిష్టం.'

'నాయిష్ట మేమిటి--వచ్చేది మీ చెల్లెలే కాదూ?,

'రావడం మీ యింటికి కాదూ?'

'అవును మాయింటికే లే; మీయింటికికూడా వచ్చి చూసి పొమ్మని చెప్పడానికన్నా, నీవుకూడా రావచ్చును కాదూ.?

'చాల్లేండి, మీమాటలూ--మీరూను-'

౨

కమలం విశాఖపట్నంలో యం. బి. చదువుతూన్నది.

శేఖరం పెండ్లి నాటికే? పదిపదకొండేళ్ల పిల్ల. గుమ్మటంలాగా, ఆకుపచ్చ దక్షిణాది పరికిణీ కట్టుకుని, జఫర్ షర్టు తొడుక్కుని, 'బావా, గుడ్ మార్నింగ్' అని అల్లరిచేస్తూండేది. థర్డుఫారం చదువుతూన్న దేమో, క్లాసులో నేర్చుకున్న ఇంగ్లీషంతా బావమీద ప్రయోగించి, ఆతన్ని నిలువనిచ్చేది గాదు. శేఖరానికి చెల్లెళ్లు లేరు. అందుచేత కమలం అంతచనువుగా ఉండటం ఆతనికి చాలా సరదాగా ఉండేది. ఎప్పుడూ ఇద్దరూ ఓచోట కూర్చుని పోట్లాడుకుంటూండేవాళ్లు చిన్నపిల్లల్లాగా. పెళ్లయినప్పటినుంచీ వెయ్యిమార్లన్నా జల్లాలు తిని ఉంటాడేమో శేఖరం మరదలిచేత.

లక్ష్మి కాపురానికి వచ్చి నాలుగేళ్లు దాటుతుంది. భార్య ఈడేరిన తరువాత అత్తవారింటికి తరుచు వెళ్లడం మానివేశాడు శేఖరం. భార్య వచ్చిన తరువాత వెళ్లాలిసిన అవుసరమే లేకపోయింది. ప్రాక్టీసు బాగా పెరగడం మొదలుపెట్టిన తరువాత ఊరు కదలడానికి వీలే ఉండేది కాదు. ఏడాది కోమారు పుట్టింటికి వెళ్లినప్పుడన్నా లక్ష్మి చెల్లెలిని చూసేది; శేఖరం మాత్రం మరదలిని చూసి ఎన్నాళ్లయిందో!

ఉత్తరం మాత్రం తప్పకుండా వ్రాస్తూండేది బావకు కమలం. 'నన్ను బట్టే ఆయన కదా, నా కెందుకు వ్రాయదూ?' అని లక్ష్మికి కోపంగా ఉండేది. శేఖరం వల్ల ఆవిశేషం చూచాయగా తెలుసుకొని, 'నీవు వివాహితవు. ఇంకొకరి దానవు. అందుచేత నీ క్షేమసమాచారాలు నీభర్తద్వారా నేను తెలుసుకోవడం మంచిది కాని నేను నీకుత్తరం వ్రాయడం కాని, నీవు స్వతంత్రించి నాకు జవాబు వ్రాయడం కాని అంత మంచిది కాదు.' అని కమలం పేర ఆమె వ్రాసింది. అప్పటినుంచీ లక్ష్మి ఆమాటే ఎత్తేది కాదు. కాని తనకు చదువు రాదు; కమలానికి వచ్చును కదా అని ఉడికిలుతూండేది.

కమలం దగ్గరనుంచి టెలిగ్రాం చూసుకుని శేఖరం పొంగిపోయినాడు. తాను కాపురం పెట్టిన తరువాత అదే ఆమె మొదటిసారి రావడం. వస్తానని ముందుగా నన్నా తెలియచేయకుండా, బయలుదేరుతూ వైరి

చ్చింది. అందుచేత అయత్నితోపనతమైన ఆకులాసా ఆతన్ని వివశుణ్ణిగా చేసేసింది.

సెంట్రలులోకి జేరుకునే టప్పటికి పాసెంజెరు కూడా వచ్చేసింది. లక్ష్మిని గబగబ నడిపించుకుంటూ శేఖరం ఎగువకు పోతున్నాడు. పది అడుగులు వేసే టప్పటికి, ఒక సెకండుక్లాసు బండీలోంచీ వెనుక పాళాన 'హల్లో' అన్న ప్రత్యభిజ్ఞా పురస్సరంగా శేఖరంబుజాన చెళ్లున దెబ్బపడ్డది: తిరిగి చూశాడు. లక్ష్మి కూడా నవ్వుమొగంతో సమీపించింది. ఐడియల్ మెడికలు స్టూడెంటువేసంలో కమలం క్రిందికి దిగింది.

శేఖరం కరస్పర్శన మాచరించి, వామకరంతో 'ఏం అక్కయ్యా' అని లక్ష్మి భుజం తట్టింది. ఆమె ఏమి మాటాడలేదు. తల త్రిప్పి ఊరుకున్నది.

'ఏం బావా?—ఎట్లా ఉన్నావు?—మునపటి కన్న బలిసావే' అని అడిగింది ఆంగ్లంలో, ఆతనిచేయి విడువకుండానే.

'నిజమే, కొంచెం లావుపారాను—నీవు రావడం మటుకు చాలా సంతోషం—బావను మరచిపోదా మను కుంటున్నావేమో అనుకున్నాం లక్ష్మి నేనూను, నీవు ఎన్ని మార్లు రమ్మన్నా రాక పోవడంచేత — కాదు లక్ష్మీ?' అని ఆతడు ఆంధ్రంలో అడిగాడు.

'అదంతా ఎందుకు లెండి. ఇప్పుడన్నా వచ్చిందే: చాలు.'

'కాదు అక్కయ్యా! నాకు మాత్రం మిమ్మల్ని చూడాలని ఉండదూ. రావడానికి వీలు లేక పోతూ వచ్చింది. మాకు తలవని తలంపుగా ఈ వారం సెలవు వచ్చింది. ఎట్లాగ గడిపేది అనుకుంటూంటే, మాయింటి పక్క శర్మగారు గూడూరు ప్రయాణంగట్టారు: సరేకదా అని నేను కూడా వచ్చాను.'

'రాకరాక వచ్చినందుకు పదిరోజు లేనా ఉండేది? నెల్లాళ్లైనా ఉండకుండా ఎట్లా వెళుతావో చూస్తాను.'

'మళ్లా పోట్లాట మొదలు పెట్టావూ? అలాగయితే నేను నీతో మాట్లాడనే మాట్లాడను.'

'నీవు మాట్లాడే దేమిటి? నేను మాట్లాడించనూ?'

ముగ్గురూ నవ్వుకున్నారు. పోర్టరు సామాను కారులో పెట్టాడు. శేఖరం భార్యను ఎక్కించి కమలానికి కూడా చేయి ఆసలా యిచ్చాడు: కమలం సవిలాసంగా చేయి త్రోసివేసి, 'పెళ్లికూతురులాగా—ముందు నీవెక్కి కూర్చుందూ—నే నెక్కగలనులే.' అన్నది నవ్వుతూ.

శేఖరం స్టార్టుచేసాడు: కమలం ఆతని ప్రక్కనే కూర్చున్నది.

మౌంటురోడ్డు సమీపిస్తూండగా కమలం, శేఖరం రెండు నిమిషాలు ఇంగ్లీషులో మాట్లాడుకున్నారు. తరువాత కమలం—సిగరెట్టు—శేఖరం దగ్గరనుంచి తీసుకొని—ముట్టించింది.

లక్ష్మి అంతవరకూ బయటికి చూస్తూ కమలాన్ని గమనించడం లేదు. ఘ్రాణం తనపనిని తాను నెరవేర్చేటప్పటికల్లా చకితయై తిన్నగా తిరిగింది. మనసులో ఏమనుకుందో తెలియదు; కాని కోపంతో జేవురించిన ముఖంతో కమలంమెడవంపుమీది పైటచెంగు పుచ్చుకుని లాగి, 'ఆదేం పనే' అన్నది.

కమలం సావకాశంగా వెనుకకు తిరిగి 'చదువుకున్న దాన్ని కాదూ?' అని మామూలువైపుగా కూర్చున్నది.

శేఖరం నవ్వి సిగరెట్టు వెలిగించాడు.

3

'జయబృందావన జయనరలీలా

జయగోవర్ధన చేతనశీలా.'

పంచమిరాత్రి. పండు వెన్నెల, పాలసముద్రం అతివేలమై లోకాన్నంతా ముంచివేసి, లోకాలోకాన్ని ఒరుసుకు పోతూన్న భ్రమ కల్పించి, 'ఈశావాస్య మిదం సర్వం' అన్న ఉపనిషద్వాక్యాన్ని తమాషాగా జ్ఞాపకంచేస్తూంది.

వెన్నెలచాయ చీర కట్టుకుని, వెన్నెట్లో మెరసి పోతూ, కమలం విరియబూసిన నిత్యకల్యాణి పాదసమీపాన ఇసుకలో కూర్చుని గిరీశబాబుగీతం పాడుతూంది.

కాష్మీరిసిల్కులాటి నులిమంచు తెరలా చందమామను కమ్మేస్తున్నాయి. ఆతని కరస్పర్శ కమలానికి క్రమంగా అసహ్యమై పోతూంది.

పాట చాలించి, లేచి నిల్చుని, బాగా విరిసిన పువ్వులు కోసుకుంటూన్నది.

కుహూ అని కోకిల పొగరుబోతు తనంగా కూసింది. చివురాకు చెలులందరూ చకితలై, లతాంత సంతానాన్ని చాటు చేసుకొని దాక్కుంటున్నారు. విరికన్నెలు అందని నాథునికోసం ఆసపడి, తనుజీవితానికి అడవిని కాచిన వెన్నెలను తోడు రమ్మంటున్నారు.

'కమలం!'

కొంచెం దూరంలో, పాలరాతి బెంక్ మీద, వెన్నెలలో కలకలలాడుతూ శేఖరం కూర్చుని ఉన్నాడు. ఎంతసే పయిందో వచ్చి! ఆమె అతన్ని అంతవరకూ చూడనే లేదు.

'అబ్బ! ఎవరో అనుకున్నాను!... కాదులే, నీవే ననుకున్నా. కాని వస్తా వనుకో లేదులే—'

'వచ్చాను—నీవు పాడుతున్నా వని...'

'అలాగా—వినడానికా?—నన్ను చూడటానికే మో ననుకున్నా—అయితే సమీపానికి దయచేయి. ఇంకా బాగా వినబడుతుంది—'

'అంత చక్కగా పాడటం ఎక్కడ నేర్చుకున్నావూ?'

'నీ వీలాటి అర్థంలేని ప్రశ్నలు వేయడమో?'

'మరి పాడవూ?'

'ఏమంత అవుసరం?—నీకు అంత వినాలని ఉంటే, నేను పాడేటప్పుడు, చాటుకుండా వచ్చి విను?—'

'నేను పాడించనా, నీచేత?'

'నీచేత నవుతుందా—ఆఁ - తెలిసిందిలే, పాడుతా; లేకపోతే, ఈకోపమంతా మాలక్ష్మిమీద చూపిస్తావేమో. ఆడపిల్ల నిచ్చుకున్నందుకు నీకు సలాం చేస్తూండాలి నాయనా!—బావా, బలేవాడవయ్యా—నాచేత పాడిస్తావేం—అవునులే, భాగవతంలో ఉందికాదూ, "పాడించెడివాడు రామభద్రుండట" అని? నీవు మాత్రం సామాన్యుడవా? ఆయన రామ భద్రుడైతే, ఈయన బావభద్రుడు—ఏం పాడమన్నావు?—'

'నే నేం చెప్పగలనూ?—విని ఆనందించడమే నాచేత నైనది.'

'అంటే, రసికుడ వన్నమాట.'

'ఇంచుమించు అంతే.'

'అంతే అయితే—రసికుడంటే, మాసాంప్రదాయంలో శుద్ధచవట అని అర్థం—వంట చేతకాని వాళ్లు రుచి చూసి చెపుతామని బయలు దేరినట్లు—పైగా అదో గొప్పగా చెప్పుకోవడం కూడానా!'

'కమలం, భగవంతుడికి ఇంత పక్షపాతం ఎందుకూ? ఎక్కడా లేని తెలివీ, ఎవరికీ లేని చక్కదనమూ నీకొక్కరితెకే కట్టబెట్టా లేం?'

'నేను నీతో మాట్లాడలేను;—ఓడిపోయినాను అన్నదానికి కవిత్వపుధోరణా ఏం ఇది. ఎంత గడుసువాడవూ, బావా!

'నవీనజలధర–శ్యామసుందర
మదనమోహనధామ
న–య–న ఖంజన–హృదయరంజన
గోపినీవల్లభ శ్యామ'

... ...

కమల బ్రహ్మానందంగా పాడింది. శేఖరం మంత్రబద్ధుడు లాగా చేష్టలుడిగి కూర్చున్నాడు. ఎంతో సేపు ఆ ఆవేశం తగ్గనే లేదు. ఒకరినొకరు నిశ్చల నయనాలతో చూసుకుంటూ, పెదవి కదల్చకుండా, చిత్రప్రతిమల్లాగా ఉండిపోయినారు.

'అమ్మా, అదుగోనే పిన్ని—నాన్నకూడాను.'

ఉమాబాల దోవ తీస్తూండగా లక్ష్మి ప్రత్యక్షమైంది అక్కడ.

ఒకనిమేసం దూరానే నిలుచుని వారివైపు చూసింది. అమరారామం మీద విసుపు పుట్టి, కులాసాగా బయలుదేరి భూమి కవతరించిన దివ్యులులాగా మెరిసి పోతూన్నారు.

ఉమాబాల పరుగెత్తుకుని వెళ్లి కమలం ధ్యానానికి భంగం కలిగించింది. శేఖరం యోగనిద్ర చాలించిన మహర్షిలాగా, శాంతంగా, అక్కడనుంచి లేచి వెళ్లిపోయివాడు.

'దా, మనంకూడా వెళుదాం, చలిగా ఉంది' అని లక్ష్మి కూతురి చేయి పట్టుకుంది.

'నేను పిన్నితో వస్తాను.'

'ఇప్పుడప్పుడే రాదమ్మా! --మనం ముందర పోదాం రా.'

'నేనూ వస్తున్నాను – నా కిక్కడేం పనుంది–నాకూ చలిగానే ఉంది.' అని ఆశ్చర్యపడుతూ అన్నది కమలం.

'చూశావు.-అమ్మా! నే చెప్పలా-పిన్నితో వస్తానని' అని ఉమాబాల సంబరంతో అన్నది.

'అలాగా--నాకు అంతమాత్రం తోచనేలేదే–చలిలో సంగీతం సాధనచేస్తారంటారుకాదూ-అందుచేత ఇంకా చలి ముదిరేదాకా కూర్చుంటుందేమోననుకున్నా'

'అయితే అక్కయ్యా! సంగీతానికి చలా, చలికి సంగీతమా, ముదరడం?'

ఉమాబాల ఏమో తెలిసిందానిలాగా నవ్వుతూ గంతులు వేయడం మొదలుపెట్టింది.

'అలా చూడు మరి, ఆగులాబీచెట్టు కడుపారా కన్నవేకదా ఆ రెండు పుష్పాలున్నూ-ఒకదాన్ని మిసమిసలాడే పడుచుపిల్ల తలలో పెట్టుకుంటుంది-రెండోది దేవతార్చనలోకి జేరుకుంటుంది. జాతి ఒకటైతేనేం, గీత ఒకటి కాదు గదా!'

౪

'శుద్ధ దండుగ. బాగుండదని తెలిస్తే అసలు వెళ్లకుండానే ఉండేవాళ్లమే' అని విసుక్కున్నది, షూజ్ తీసివేస్తూ కమలం.

'కలగన్నామా ఏం!—అయినా, బొమ్మలూ అవీ చాలా బాగానే ఉన్నాయే?--ఏదో ఒకమార్గం, డబ్బు ఖర్చుపెట్టడానికి--' అని చాలా అమాయికంగా లక్ష్మి అందుకున్నది. కమలం అది వినిపించుకోకుండా,

'ఏమో నాకేమీ నచ్చలేదు బావా! రోజ్ బ్లాసమ్‌కు అంత గొప్ప పేరుందే; మరి అలా చేసిందేం?'

'పేరుకేముందిలే! తెచ్చుకుంటే వస్తుంది పేరు. రావడమెంత, పోవడమెంత--కాని యీసంవత్సరం ఈమాదిరి ఫిల్ము చూడలేదు. ఇవాళ ఎవరి మొగం చూసి లేచానో-' అని కునికిపాట్లు పడుతూ జవాబు చెప్పాడు శేఖరం.

'ఉమను పడుకోబెట్టి వస్తా'నని లక్ష్మి లోపలికి వెళ్లిపోయింది. శేఖరానికి నిద్ర పట్టింది.

ఎంత సేపటికో!--దేవేంద్రుడు రాళ్లవాన కురిపిస్తున్నట్లుగా కలగని, అదిరిపడి మేల్కొంచాడు శేఖరం. తాను మొదట పడుకున్నచోటనే ఉన్నాడు-ఏమో?-ఏం తెలియలేదు. పెద్ద మోతమాత్రం వినబడుతూంది-మరి కొంతసేపటికి తెలివి తెచ్చుకుని కలయ చూశాడు. కమలం రిశీవింగు సెట్టుదగ్గర కూర్చుని, తనవైపు చూస్తూ బిగ్గరగా నవ్వుతూంది.

'తమాషాగానే ఉంది నిన్ను చూస్తూంటే. పిలుస్తే పలుకుతుంది లాగుందే నిద్ర నీకు-ఇందాకనుంచీ కనిపెడుతూనే ఉన్నా, దొంగనిద్ర పోతున్నావేమోనని రియోస్టాట్‌ను సాఫుగా త్రిప్పేసినా మేలుకోకపోతే--'

'ఎందుకు లేపావు కమలం!'

'లేకపోతే అప్పుడే నిద్ర ఏమిటి నాయనమ్మలాగా?-కళ్లు తెరుచుకుని కూర్చో. బాంబే స్విచ్చాన్ చేశాను-ఇవాళ మంచి ప్రోగ్రాము ఉంది.'

'పోనిద్దూ.'--

'హలో ఎవ్విరిబాడీ...బాంబే కాలింగ్...'

శేఖరం పూర్తిగా మేలుకుని కుర్చీ దగ్గరగా లాగి కూర్చున్నాడు. చాలాసేపు పాట వినబడలేదు. లౌడ్ స్పీకరు స్విచ్చాఫ్ చేసి, హెడ్‌ఫోన్సు తగిలించుకున్నారు.

'ఐ లవ్ యూ ఇన్ వైలెట్...'

కమలం నవ్వు మొగంతో వింటూంది. శేఖరం కొంతసేపు వింటూ కూర్చుని, తరువాత ఫోన్ను తీసివేసి, కమలం వంక కరువుదీరా చూస్తున్నాడు.

'వాల్ట్జ్!'

నాట్-డి. అయ్యర్ నాట్యగీతాన్ని రికార్డు ద్వారా బ్రాడ్‌కాస్టు చేస్తున్నారు. నాగస్వరం విన్న నాగబాలలాగ కమలం ఆవేశంతో నాట్యోన్ముఖియై నిలుచున్నది. శేఖరం కూడా ఆమెను అనుకరించాడు.

లక్ష్మి ఆరంగమంతా తెల్లబోయి చూస్తూ నిలుచున్నది. కమలం ఆమెను చూసిందో లేదో కాని, నాట్యము చాలించలేదు.

'అమ్మా! ఎంతదానవే!'

శేఖరం భ్రాంతుడైనాడు. అంతవరకూ లక్ష్మి కూడా అక్కడ నిలుచుని ఉన్నదని ఆతనికి తెలియనే లేదు. ఏదో అపరాధం చేసినవాడిలాగా తలవంచుకుని, పోయి సోఫాలో కూర్చున్నాడు.

కమలం నవ్వింది.

'అక్కయ్యా! బావా చాలా బాగానే డ్యాన్సు చేస్తాడే_ఏమో ననుకున్నా ఇదివరదాకా. నీవు కాపురానికి వెళ్లినతరువాత ఆటాపాటా మానిపించి, భగవద్గీత చేతి కిచ్చావేమో ననుకున్నా. ఇక పరవాలే!'

లక్ష్మి వినిపించుకోకుండా శేఖరం వంక కోపంతో చూసింది. ఆతను అక్కడనుంచి లేచి లోపలికి వెళ్లిపోయినాడు.

'కాఫీ చేసుకు త్రాగుదామా?__ఏమిటి_మాట్లాడవేం'_అని కమలం చాలా అమాయికంగా అడుగుతూ, లక్ష్మి చేయి పట్టుకున్నది.

మోటుగా చేయి విదిలించి,

'ఏమిటి ఈ ఆగడం?_ఇది సంసారుల ఇల్లనుకున్నావా, మరి__'

కమలం లక్ష్మిమాటకు అడ్డం వచ్చి,

'నీకు కోపం వచ్చిందా, అక్కయ్యా' అన్నది.

'కోపమా__నాకు కడుపు నిండినట్లుగా ఉంది నిన్ను చూస్తే. పరువూ, ప్రతిష్ఠా__ఇంతవూ, వంశానికి__'

'ఆఁ' అని గర్జించింది కమలం,

'_ఏమిటే ఒళ్లు, తెలిసే మాట్లాడుతున్నావా?.. ఇదివరకు నీవు తెలివి తక్కువదానవే అనుకునేదాన్ని. చేతగానితనం కూడా బలిసిందే!__ఎరక్కపోయి వచ్చాను: తగినట్లుగానే గౌరవించావు'

'నిజమే, నిన్ను రమ్మనడం నాదే తప్పు.'

'నీవు రమ్మంటే వచ్చా ననుకున్నావా?'

'ఎందు కనుకుంటానూ? నాకు తెలియవూ మీవేషాలన్నీ?__ఎవరి మీద ప్రేమ ఉందో వారికోసం వచ్చావు.'

'అవును.'

'కాక! నీకు నదురూ బెదురూ ఎందుకూ?_నాన్న చూస్తే సంతోషించి చంకలు కొట్టుకునేవాడు__నిన్ను కన్నందుకు ఆయన అటు ఏడుతరాలు, ఇటు ఏడుతరాలవారు తరించారు'

'నిజంగానా?__ఏమో అందరితోబాటు నేనూ అనుకున్నాను కాని, నాలో ఇంత మహత్తు ఉందని నా కింతవరకూ తెలియదే!__నాన్నైనా ఎన్నడూ చెప్పలేదే!__'

'__నీతో మాట్లాడటమే పొరబాటు_'

అని లక్ష్మి లోపలికి వెళ్లిపోబోయింది. కమలం వెళ్లి ఆమె చెంగు పట్టుకుని ఆపి, పొగరుబోతు గుర్రాన్నిలాగా, సావధానంగా వెనుకకు నడిపించుకుని వచ్చి సోఫాలో కూర్చోబెట్టింది.

తాను గ్రామోఫోను బల్ల నానుకుని నిలుచున్నది.

'మే మిద్దరమూ సంతోసంగా నాట్యంచేశామనేనా, నీకు కోపం?__చేతగాక పోవడం నీది లోపం__ తెలిసిందా?_'

'నేను కులస్త్రీని.'

'అవును, అక్షరాలా అంతే.——మాళవిక ఎవరు?'

'నేను నీతో వాదించను.'

'అక్కర్లేదు. నేను చెప్పేది అర్థంచేసుకో: శేఖరం బావే గోష్పాద మంత జుట్టుంచుకుని, జంధ్యాలు పేనుకుంటూ వేదం పఠించే అవధాన్లగారయితే, నీ వేషం అప్పటికి కంచన్‌గా సరిపోయేది. ఆయన కులాసాగా కాలంగడుపుదా మనుకునే వాడూ, నీవు సోమి దేవమ్మ లాగా వంటయిల్లు పట్టుకుని వదల నంటావు. మరి నీప్రవర్తన ఆయనికి బాగుంటుందేమో ఎన్నడైనా విచారించావూ?'

'పోనీ, ఇక నిన్ను చూసి నేర్చుకుంటా లే.'

'నేను చెప్పేది అదే. సహధర్మిణీహితచర్య అంతా నీకు కంఠతః వచ్చును కాదూ? భర్త అందరి కన్నా ఎక్కువ అని మనవాళ్లే చెప్పారాయెను: నీవు దానిరూఢార్థము తీసుకొని నోరులేని రాతి వేవుళ్లతో బాటుగానే మీ ఆయన్నూ చూస్తూన్నావు. నీ ఆదరణ, భక్తి ఎవరికి కావాలి?——బావ ఇంగిత మెరిగి నీవు ఆతనికి అనుకూలంగా నడుచుకోవాలి గాని'

'నా కావేషాలు చేతకావు.'

'కాక పోవడం ఎవరిది తప్పు——నేర్చుకో.'

లక్ష్మి మాట్లాడలేదు.

'కరువాత——అంత చిడిముడిపాటు పనికిరాదు: నీ సొంతచెల్లెలినే అంత కఠినంగా అన్నదానవూ, రేపు ఎవరినైనా అంతే చేసేదానవే కాదూ? మగవాడితో ఆడది మాట్లాడటమే దోసమా? ఇంత తెలివి తక్కువతనమైతే ఎట్లా?'

'అది కాదు కమలం!——'అంటూ లక్ష్మి శాంతంగ ఏదో చెప్పవచ్చింది. కమలం ఆమె మాట చొరనీయకుండా,

'నే నెందుకు వచ్చా నంటే, మిమ్మల్ని ఇద్దర్నీ చూసి పోదామని——తెలిసిందా?——మీ యిద్దరి మీదా ఉంది నాకు ప్రేమ——నీవు నా సోదరివని నీమీద, ఆతడు నీపతి అని, నీ సర్వస్వమని ఆతనిమీద. అది గాకుండా నీమీద పట్టి ప్రేమే నాకు; ఆతన్ని చూస్తే చాలా సరదా. నీవుకూడా ఆతన్ని సంతోష పెట్టగలిగితే, అప్పుడు మీ యిద్దర్నీ సమానంగానే చూస్తాను.——ఈపాఠం చెప్పడానికే నేను వచ్చింది కూడాను.'

మా వ్యాసకర్తలకు

వ్యాసములు చిన్నసైజు కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములలో బంతులు దూరదూరముగా దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పులులేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి.

సంపాదకుడు, 'భారతి'